شناسایی و رتبه‌بندی عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی ایران

افشین عادلی*[۱]، هنگامه بایی[۱]، مهدی پندار[۲]

*afshinadeli@gau.ac.ir

۱- گروه فرآوری محصولات شیلاتی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران، کد پستی: ٤٣٤٤-٤٩١٨٩

۲ - گروه اقتصاد کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران،کرج، کد پستی: ۷۷۸۷۱-۳۱۵۸۷

تاریخ دریافت: خرداد ۱۳۹۸ تاریخ پذیرش: شهریور ۱۳۹۸

چکیده

به منظور بهره‌مندی بیشتر از پتانسیل‌های صادرات غیرنفتی کشور، عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی با جستجو در منابع کتابخانه‌ای و همچنین مصاحبه با صاحب‌نظران شناسایی شدند. پس از طراحی پرسشنامه، روایی آن از طریق صادرکننده‌ها و صاحب‌نظران تایید شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات دریافتی از پرسشنامه تکمیل شده توسط ۳۵ نمونه آماری با استفاده از تکنیک رتبه‌بندی گرت صورت گرفت. طبق نتایج بدست آمده مهم‌ترین عوامل موثر بر صادرات آبزیان، به ترتیب شامل بهبود روابط تجاری بین‌المللی، اصلاح قوانین و مقررات داخلی گمرک، کاهش قیمت تمام شده و تورم، افزایش سطح استانداردهای تولید و فرآوری، امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی، رعایت مقررات و استانداردهای کیفی و بهداشتی مقصد، حضور موثر و تبلیغات ویژه در بازارهای جهانی، شناسایی و ارایه اطلاعات بازارهای هدف صادراتی و حمایت و نظارت دولت بودند. بنابراین دولت با حمایت موثر و روشن خود از بخش صادرات آبزیان می‌تواند ضمن جذب سرمایه‌گذاری خارجی، باعث بهبود روابط بین‌المللی، کاهش تورم و قیمت تمام شده گردد و زمینه اصلاح قوانین و مقررات گمرکی، شناخت کافی و حضور در بازارهای صادراتی و مقررات آن را برای بهبود و افزایش صادرات فراهم کند.

لغات کلیدی : صادرات غیرنفتی، تجارت، تکنیک رتبه بندی گرت، محصولات شیلاتی، ایران

*نویسنده مسئول

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

مقدمه

صادرات محصولات کشاورزی اهمیت زیادی در صادرات غیر نفتی داشته و صادرات این بخش نسبت به سایر بخش‌ها دارای ثبات بیشتری است (مقدسی و علی شاهی، ۱۳۸۴). تجارت خارجی یکی از مولفه‌های مهم در توسعه اقتصادی است و منبع تامین درآمدهای ارزی برای دستیابی به فناوری‌های جدید و افزایش توان تولیدی اقتصاد کشور می‌باشد. تجارت ابزاری جهت گسترش بازار داخلی، تقسیم کار، افزایش کارایی و بهره‌وری بوده و به عنوان موتور رشد و توسعه اقتصادی عمل می‌کند (فرهادی، ۱۳۸۰). بر اساس آمار سال ۱۳۹۶، ارزش کل تجارت خارجی ایران به میزان ۱۰۱ میلیارد و ۲۳۳ میلیون دلار بوده است که ۴۶/۹ میلیارد دلار آن را صادرات غیرنفتی تشکیل می‌دهد. از کل صادرات غیرنفتی حدود ۳/۸ میلیارد دلار به مقدار ۴۵۱۰ هزار تن آن مربوط به محصولات کشاورزی می‌باشد. ارزش صادرات محصولات شیلاتی حدود ۶۰۰ میلیون دلار است (سازمان توسعه و تجارت ایران، ۱۳۹۷). با نگاهی اجمالی به جریان تجارت خارجی ایران می‌توان دریافت که این جریان‌ها وابستگی شدید به درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت دارد. همچنین با توجه به رشد جمعیت و افزایش مصرف داخلی آن، درآمد حاصل از نفت در آینده، اندک و ناکافی خواهد بود. بنابراین، وابستگی اقتصاد ایران به درآمد نفت و فراورده‌های نفتی یکی از مشکلات اساسی است که همواره در برنامه توسعه کشور برای رهایی از آن، سیاست‌ها و راهکارهای مختلفی در نظر گرفته شده است که توسعه صادرات غیرنفتی یکی از این موارد است (پاسبان، ۱۳۸۵). با توجه به اینکه منابع شیلاتی قابل تجدید هستند، می‌توانند نقش مهمی در صادرات غیرنفتی کشور ایفاء کنند (نعیمی‌فر، ۱۳۸۸). شیلات یکی از مهم‌ترین زیربخش‌های اقتصادی در تأمین امنیت غذایی، اشتغال‌زایی، کارآفرینی، محرومیت‌زدایی است که در امر تجارت و زمینه ارزآوری از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (عادلی، ۱۳۹۳). در حال حاضر، شیلات کشور ظرفیت‌های بالقوه فراوانی برای صادرات دارد و در صورت برنامه‌ریزی مناسب در این بخش می‌توان به اهدافی مطلوبی دست یافت (مرتضوی و همکاران، ۱۳۹۳). شیلات منبع مهم درآمد و تغذیه برای بسیاری از مردم در سواحل شمالی و جنوبی کشور است و این بخش به عنوان یکی از حوزه‌های مهم کشاورزی، نقش به سزایی در پیشبرد اهداف اقتصادی کشور دارد (اسکندری و زراعت کیش، ۱۳۹۵). تجارت در این بخش می‌تواند ظرفیت‌های بلا استفاده آن را بکار گیرد و هرچه صادرات در این بخش افزایش یابد، نیروی انسانی بیشتری برای بخش‌های مختلف تولید و صادرات آن بکارگرفته می‌شود و سطوح درآمد و اشتغال افزایش یافته، بازارها گسترش می‌یابند و به دنبال آن فرآیند توسعه اقتصادی تسهیل می‌شود. تولید آبزیان از دو منبع ماهیگیری و آبزی‌پروری تأمین می‌شود که از سال ۱۹۵۰ میلادی با حدود۲۰ میلیون تن به صورت مستمر افزایش داشته و به ۱۷۲/۶ میلیون تن در سال ۲۰۱۷ رسیده است. همچنین تولید آبزیان برای مصرف انسانی در هفت دهه اخیر، به طور متوسط با نرخ ۳/۲ درصد رو به افزایش بوده که نسبت به نرخ افزایش جمعیت جهان دو برابر شده است (FAO, 2019). کل تولیدات شیلاتی جهان در سال ۲۰۱۴ معادل با ۱۶۷ میلیون تن بوده‌است که توسط ۱۲۳ کشور این تولیدات انجام شده است. از این میزان تولید، حدود ۶۰ میلیون تن آن توسط ۱۱۲ کشور صادر شده است. سهم صادرات نسبت به تولیدات ۳۵/۹ درصد بوده است (FAO, 2016). در سال ۲۰۱۷، سهم صادرات به تولید به ۳۷/۶ درصد توسط ۱۲۱ کشور افزایش یافته است (FAO, 2019). صنعت آبزیان معرف یکی از بزرگترین تجارت‌های بخش موادغذایی در جهان است، زیرا حدود ۷۸ درصد از این محصولات در تجارت بین‌المللی در معرض رقابت و فروش قرار می‌گیرند. برای اقتصاد بسیاری از کشورها صادرات آبزیان جهت رونق فعالیت در مناطق متعدد ساحلی، رودخانه‌ها و آبهای داخلی، امری ضروری است (FAO, 2016). سه صادرکننده برتر محصولات شیلاتی جهان در سال ۲۰۱۷ بترتیب چین با حدود ۲۰/۵ میلیون تن، نروژ با حدود ۱۱/۳ میلیون تن و ویتنام با حدود ۸/۵ میلیون تن می‌باشند. این ارقام نشان‌دهنده آن است که چین به تنهایی حدود یک سوم صادرات جهان را

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

بر عهده داشته است (FAO, 2019). روند صادرات محصولات شیلاتی ایران در شکل ۱ نشان داده شده است.

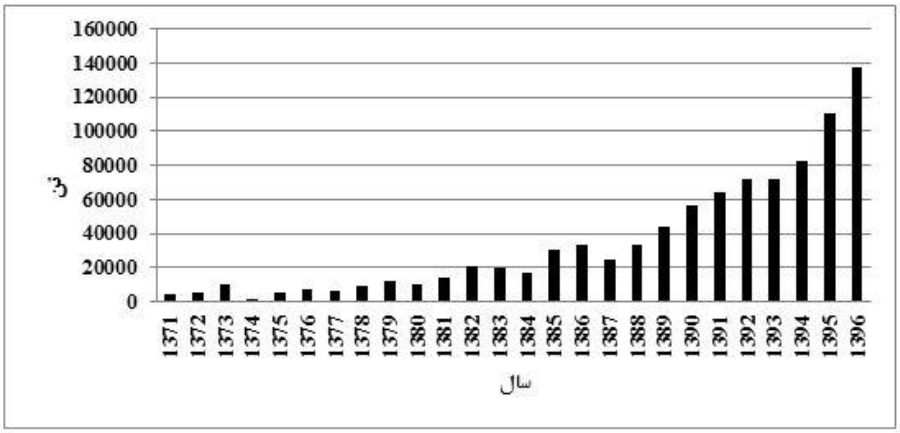

شکل ۱: روند صادرات محصولات شیلاتی ایران (سازمان شیلات ایران، ۱۳۹۲، ۱۳۹۶)

Fig. 1: The trend of exports of Iranian fishery products (IFO, 2013, 2017).

مقدار صادرات محصولات شیلاتی ایران در سال ۱۳۹۶ معادل با ۱۳۷/۵ هزار تن و به ارزش ۵۰۷ میلیون دلار بوده است (سازمان شیلات، ۱۳۹۶). خاویار یکی از مهمترین محصولات صادراتی در بخش شیلات کشور بشمار می‌آید. تا پیش از سال ۲۰۱۴ ایران از لحاظ مقداری، پس از چین رتبه دوم را در میان کشورهای کره، آلمان و دانمارک دارا بوده است اما در سال ۲۰۱۴ پس از ممنوعیت صید آن، صادرات خاویار روند نزولی یافت (فیض‌آبادی و همکاران، ۱۳۸۸). خاویار در گذشته مهم‌ترین قلم صادراتی محصولات شیلاتی بود که امروزه رقم آن به دلیل کاهش ذخایر ماهیان خاویاری به یک تن کاهش یافته است (سازمان شیلات ایران، ۱۳۹۶). عادلی (۱۳۹۷) عدم استفاده از روش‌های نوین بازاریابی را به عنوان ضعف، سهولت دسترسی به بازارهای جهانی را فرصت و روند تعدیل آوازه برند خاویار ایران را تهدید بهره‌برداری خاویار در ایران دانست. بر اساس آمار فائو، ایران یکی از تولیدکنندگان مهم میگو در آسیا نیز بوده و از سوی دیگر، پتانسیل بالقوه را برای تولید و صدور بیشتر این محصول دارا می‌باشد (اردکانی و همکاران، ۱۳۸۹). سهم صادرات میگو در این بین حدود ۵۷ درصد از ۴۳۵۷۸ تن میگوی تولیدی در سال ۱۳۹۶ می‌باشد که حدود ۲۳ درصد از ارزش صادرات کل محصولات شیلاتی کشور را شامل می‌شود (سازمان شیلات ایران، ۱۳۹۶).

از آنجایی که محنت‌فر و خاکپور (۱۳۸۴) در ارزیابی میزان صادرات غیرنفتی و اثرات آن بر رشد اقتصادی ایران طی سال‌های ۸۸-۱۳۵۵ به این نتیجه رسیدند که رابطه مثبت و معنی‌داری بین افزایش صادرات غیرنفتی و رشد اقتصادی در کشور وجود دارد، پس مطالعه در زمینه صادرات محصولات شیلاتی می‌تواند موجب رشد اقتصاد شیلات شود. در زمینه بررسی عوامل موثر بر صادرات محصولات کشاورزی در ایران مطالعات زیادی وجود دارد. رضایی صومعه (۱۳۷۹) و محمودزاده و زیبایی (۱۳۸۳) عوامل موثر بر صادرات پسته و خلیلیان و فرهادی (۱۳۸۱) به عوامل موثر بر صادرات بخش کشاورزی ایران پرداختند. عزیزی و یزدانی (۱۳۸۵) چالش‌ها و رهیافت‌های صادرات پسته و کاظم‌زاده و ابونوری (۱۳۸۵) توابع عرضه و تقاضای صادرات خرما را بررسی کردند. عاقل و همکاران (۱۳۸۷) نیز در بررسی عوامل موثر بر ارزش صادرات محصولات کشاورزی با تاکید بر استانداردهای صادراتی به این نتیجه رسیدند که سطح استاندارد صادراتی در اکثر محصولات مورد بررسی تاثیر مثبت و معنی‌دار بر میزان صادرات آنها دارد. حسینی و همایون‌پور (۱۳۹۱) به بررسی عوامل موثر

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

بر صادرات بخش کشاورزی ایران و آثاری و همکاران (۱۳۹۶) نیز به بررسی عوامل موثر برتقاضای صادرات انار ایران پرداختند.

بر خلاف صادرات محصولات کشاورزی، در زمینه صادرات محصولات شیلاتی تحقیق جامع نادر است، اما تحقیقاتی موردی بر مهم‌ترین اقلام صادراتی همچون میگو و خاویار صورت گرفته است. حقیقی و مختاری (۱۳۸۴) با ارزیابی وضعیت رقابتی صنعت پرورش میگوی ایران در بازارهای بین‌المللی، جایگاه صنعت پرورش میگوی ایران را نسبت به رقبای جهانی ضعیف‌تر دانستند. توحیدی (۱۳۸۷) بر عوامل موثر بر صادرات میگو در ایران تحقیق نمود و متغیرهای موثر مورد مطالعه در تحقیقات او نسبت قیمت جهانی به قیمت صادراتی میگو، تولید ناخالص داخلی کشورهای عمده واردکننده و نرخ مبادله بود. فیض‌آبادی و همکاران (۱۳۸۸) با مطالعه عوامل موثر بر صادرات خاویار بیان کردند، میان متغیرهای تولید داخلی و نرخ ارز با میزان صادرات خاویار رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار وجود دارد. مرتضوی و همکاران (۱۳۹۳) عوامل تعیین‌کننده و پتانسیل‌های تجاری صادرات میگوی ایران را در اتحادیه اروپا بررسی کردند. Adeli و Namdar (۲۰۱۵) بر خاویار ایران در بازار جهانی خاویار و جایگزین‌های آن مطالعه کردند و عوامل موثر بر آن را بیان کردند و رحمانی دیزگاه و همکاران (۱۳۹۶) نقش رابطه انتقالی نرخ ارز در رفتار قیمت‌گذاری برای بازار صادرات میگو و خاویار در ایران را مورد توجه قرار دادند. شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۸) چهار رفتار گرایش به بازار، صادرات، پویایی بازار (از عوامل محیطی)، مدیریت راهبردی پایداری و انعطاف‌پذیری صادرات را بر عملکرد صادرات خاویار ایران موثر دانستند. عادلی و بایی (۱۳۹۸) نیز از طریق محاسبه و مقایسه نرخ رشد سالانه، مقدار و ارزش کل، واحد ریالی و ارزی صادرات آبزیان ایران را در یک دوره دهساله تحلیل کردند. از نمونه‌های خارجی، Henson و همکاران (۲۰۰۴) به بررسی تاثیر اقدامات بهداشتی بر صادرات شیلات هند پرداختند و ایمنی و کیفیت مواد غذایی را به عنوان عامل مهمی در موفقیت صادرات هند دانستند. Sagitha (۲۰۱۶) در بررسی عملکرد صادرات محصولات دریایی هند، حمایت‌های دولت را در توسعه غذاهای دریایی هند و بهبود جایگاه آن در جهان موثر دانست. در مطالعه‌ای دیگر، Potelwa و همکاران (۲۰۱۶) با بررسی عوامل موثر بر رشد صادرات کشاورزی آفریقای جنوبی به این نتیجه رسیدند که آفریقای جنوبی باید بر کشورهای با جمعیت رو به رشد و تولید ناخالص داخلی تمرکز کند تا رشد صادرات کشاورزی و تنوع بازار را بهبود ببخشد. Gururaj و همکاران (۲۰۱۶) با تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر عملکرد صادرات هند، به این نتیجه رسیدند که نرخ تورم، نرخ ارز واقعی موثر و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ارتباط منفی با ارزش صادرات دارد. در این مقاله به جهت اهمیت نیاز به افزایش صادرات محصولات شیلاتی به عنوان بخشی مهم از صادرات غیرنفتی، اولویت‌بندی عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی مورد تحقیق قرار گرفت تا بتواند راه‌گشای تصمیم‌گیری بهتر مسئولین برای تعیین راهبردهای صادراتی کشور باشد.

مواد و روش‌ها

در این تحقیق ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و نیز مصاحبه با افراد صاحب‌نظر شامل مدیران ارشد، صادرکنندگان و کارشناسان مرتبط با صادرات محصولات شیلاتی، عوامل موثر بر صادرات آبزیان از منابع مختلف استخراج و فهرست شد تا پرسشنامه طراحی شود. پرسشنامه شامل یک بخش جامعه‌شناختی تحقیق شامل نام و نام خانوادگی پاسخگو، سطح تحصیلات، آخرین رشته تحصیلی، سن، سابقه کار و سمت شغلی بود. بخش اصلی پرسشنامه شامل سوالات اصلی و فنی تحقیق بود که شامل ۲۱ سوال از عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی در آن فهرست شد. از کلیه پاسخ‌دهندگان خواسته شد تا بر اساس الویت خود، از ۱ (بالاترین) الی ۲۱ (کم‌ترین) اهمیت گویه‌ها را رتبه‌بندی کنند. با وجود ظرفیت بالای صادرات در مقابل دست‌اندکارانی محدود در این زمینه، پرسش‌نامه از طریق ایمیل و مراجعه حضوری در اختیار کلیه جامعه صادرکنندگان آبزیان کشور و افراد صاحب‌نظر در دفتر بهبود کیفیت فرآوری و توسعه بازار آبزیان و مدیران ارشد مرتبط ستادی سازمان شیلات ایران قرار گرفت. برای رتبه‌بندی عوامل موثر مورد توافق در این

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]
[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

تحقیق، از تکنیک و روش رتبه‌بندی گرت[1] به قرار فرمول ذیل استفاده شد (Dhanavandan, 2016).

$$\text{Percent position}=100(R_{ij}-0.5)/N_j$$

j = تعداد متغیر رتبه‌بندی توسط j پاسخ دهندگان

R_{ij}= رتبه داده شده برای متغیر i با پاسخ دهندگان j

Percent position= وضعیت (درصد)

با توجه به اینکه تعداد سوالات پرسشنامه ۲۱ عدد بود، پس در این فرمول به جای Nj، عدد ۲۱ جا گذاری گردید و R_{ij} نیز از ۱ الی ۲۱ متغیر خواهد بود. سپس با توجه به عدد محاسبه شده و با توجه به جدول۱، امتیاز گرت بدست آمد. در مرحله بعد، فراوانی هر رتبه از عوامل موثر بر صادرات را که مورد ارزیابی قرار گرفت، در عدد گرت هر یک از رتبه‌های آن عامل ضرب گردید. در نهایت از جمع امتیازات هر عامل درصد گرفته شد. درصد بالاتر، رتبه بالاتر و درصد پایین‌تر، رتبه پایین‌ترخواهد بود.

جدول ۱: تبدیل رتبه به امتیاز گرت

Table 1: Conversion of rank to Garrett score.

درصد	امتیاز	درصد	امتیاز	درصد	امتیاز
۰/۰۹	۹۹	۲۲/۳۲	۶۵	۸۳/۳۱	۳۱
۰/۲	۹۸	۲۳/۸۸	۶۴	۸۴/۵۶	۳۰
۰/۳۲	۹۷	۲۵/۴۸	۶۳	۸۵/۷۵	۲۹
۰/۴۵	۹۶	۲۷/۱۵	۶۲	۸۶/۸۹	۲۸
۰/۶۱	۹۵	۲۸/۸۶	۶۱	۸۷/۹۶	۲۷
۰/۷۸	۹۴	۳۰/۶۱	۶۰	۸۸/۹۷	۲۶
۰/۹۷	۹۳	۳۲/۴۲	۵۹	۸۹/۹۴	۲
۱/۱۸	۹۲	۳۴/۲۵	۵۸	۹۰/۸۳	۲۴
۱/۴۲	۹۱	۳۶/۱۵	۵۷	۹۱/۶۷	۲۳
۱/۶۸	۹۰	۳۸/۰۶	۵۶	۹۲/۴۵	۲۲
۱/۹۶	۸۹	۴۰/۰۱	۵۵	۹۳/۱۹	۲۱
۲/۲۸	۸۸	۴۱/۹۷	۵۴	۹۳/۸۶	۲۰
۲/۶۹	۸۷	۴۳/۹۷	۵۳	۹۴/۴۹	۱۹
۳/۰۱	۸۶	۴۵/۹۷	۵۲	۹۵/۰۸	۱۸
۳/۴۳	۸۵	۴۷/۹۸	۵۱	۹۵/۶۲	۱۷
۳/۸۹	۸۴	۵۰	۵۰	۹۶/۱۱	۱۶
۴/۳۸	۸۳	۵۲/۰۲	۴۹	۹۶/۵۷	۱۵
۴/۹۲	۸۲	۵۴/۰۳	۴۸	۹۶/۹۹	۱۴
۵/۵۱	۸۱	۵۶/۰۳	۴۷	۹۷/۳۷	۱۳
۶/۱۴	۸۰	۵۸/۰۳	۴۶	۹۷/۷۲	۱۲
۶/۸۱	۷۹	۵۹/۹۹	۴۵	۹۸/۰۴	۱۱
۷/۵۵	۷۸	۶۱/۹۴	۴۴	۹۸/۳۲	۱۰
۸/۳۳	۷۷	۶۳/۸۵	۴۳	۹۸/۵۸	۹
۹/۱۷	۷۶	۶۵/۷۵	۴۲	۹۸/۸۲	۸
۱۰/۰۶	۷۵	۶۷/۴۸	۴۱	۹۹/۰۳	۷
۱۱/۰۳	۷۴	۶۹/۳۹	۴۰	۹۹/۲۲	۶
۱۲/۰۴	۷۳	۷۱/۱۴	۳۹	۹۹/۳۹	۵
۱۳/۱۱	۷۲	۷۲/۸۵	۳۸	۹۹/۵۵	۴
۱۴/۲۵	۷۱	۷۴/۵۲	۳۷	۹۹/۶۸	۳

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

درصد	امتیاز	درصد	امتیاز	درصد	امتیاز
۱۵/۴۴	۷۰	۷۶/۱۲	۳۶	۹۹/۸	۲
۱۶/۶۹	۶۹	۷۷/۶۸	۳۵	۹۹/۹۱	۱
۱۸/۰۱	۶۸	۷۹/۱۷	۳۴	۱۰۰	۰
۱۹/۳۹	۶۷	۸۰/۶۱	۳۳		
۲۰/۹۳	۶۶	۸۱/۹۹	۳۲		

نتایج

حدود ۵۰ صادرکننده آبزیان در کشور وجود دارد که به دلیل عدم فعالیت یا نبود دسترسی به همه آنان، نمونه آماری تحقیق را ۳۵ نفر تشکیل دادند. از این تعداد ۱۳ نفر (۳۷/۱ درصد) صادرکننده و مابقی را ۲۲ نفر از مدیران ارشد و کارشناسان مرتبط با فرآوری و بازار آبزیان در شیلات ایران تشکیل دادند. حداقل سن پاسخگویان ۳۰ سال و حداکثر ۶۳ سال بود. متوسط سن ۴۹ و بیش‌ترین فراوانی مربوط به سنین ۵۰-۴۶ سال با مجموع ۳۷/۲ درصد بود. حداقل سابقه کار پاسخ‌دهندگان۱۰ سال و حداکثر ۳۹ سال بود که به طور میانگین ۲۵ سال سابقه کار داشتند. مطابق جدول ۲، آخرین رشته تحصیلی پاسخ‌دهندگان شامل۳۴/۳ درصد رشته علوم انسانی، سپس شیلات با ۲۸/۶ درصد و همچنین سایر رشته‌ها بود. سطح تحصیلات پاسخ‌گویان شامل لیسانس، فوق لیسانس و دکترا بود که در این میان لیسانسه‌ها با ۴۵/۷ درصد بیش‌ترین تعداد پاسخ‌گویان را بخود اختصاص داده بودند.

با توجه به روش کار و استفاده از فرمول رتبه‌بندی گرت برای عوامل موثر بر صادرات مطابق جدول ۳ محاسبات انجام شد. سپس فراوانی مورد نظر هریک از رتبه‌های عامل موثر بر صادرات مطابق نظرات پاسخ دهندگان مطابق جدول ۴ جمع بندی گردید. سپس میزان گرت بدست آمده در فراوانی هر یک از رتبه های عامل موثر ضرب شد و از جمع رتبه‌های هر عامل درصد گرفته شد (جدول ۵).

براساس جدول ۵ و بررسی عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی با توجه به میانگین امتیاز گرت مشخص شد، مهم‌ترین عوامل موثر بر صادرات بترتیب شامل بهبود روابط تجاری بین‌المللی، اصلاح قوانین و مقررات داخلی گمرک، کاهش قیمت تمام شده و تورم، افزایش سطح استانداردهای تولید و فرآوری، امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی، رعایت مقررات و استانداردهای کیفی و بهداشتی مقصد، حضور موثر و تبلیغات ویژه در بازارهای جهانی، شناسایی و ارائه اطلاعات بازارهای هدف صادراتی و حمایت و نظارت دولت می‌باشند. سایر رتبه‌ها و عوامل موثر در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۲: ویژگی‌های جامعه‌شناختی نمونهٔ آماری (n=۳۵)

Table 2: Demographical characteristics of the sample (n=35).

متغیر	وضعیت	فراوانی (٪)	متغیر	وضعیت	فراوانی (٪)
تعداد نمونه	صادر کننده	۱۳	رشته تحصیلی	شیلات	۲۸/۶
	صاحب نظر	۲۲		فنی و مهندسی	۸/۶
سن	۳۵-۳۰	۸/۶		کشاورزی	۵/۷
	۴۰-۳۶	۰		علوم انسانی	۳۴/۳
	۴۵-۴۱	۵/۷		سایر	۱۴/۳
	۵۰-۴۶	۳۷/۲		نامشخص	۸/۵
	۵۵-۵۱	۲۰	سابقه کار	۱۵-۱۰	۱۲/۴
	۶۰-۵۶	۲۲/۸		۲۰-۱۶	۱۵/۶

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]
[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

متغیر	وضعیت	فراوانی (٪)	متغیر	وضعیت	فراوانی (٪)
	>۶۰	۵/۷		۲۱-۲۵	۲۸/۱
تحصیلات	لیسانس	۴۵/۷		۲۶-۳۰	۲۱/۹
	فوق لیسانس	۲۰		۳۱-۳۵	۱۵/۵
	دکترا	۲۵/۷		۳۶-۴۰	۶/۲
	نامشخص	۸/۶			

جدول۳: مقدار رتبه گرت عوامل موثر برصادرات محصولات شیلاتی

Table 3: The value of Garrett rank of factors affecting export of fishery products.

ردیف	محاسبه	جواب	مقدار گرت	ردیف	محاسبه	جواب	مقدار گرت
۱	((۱-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۲/۳۸	۸۸	۱۲	((۱۲-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۵۴/۷۵	۴۸
۲	((۲-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۷/۱۴	۷۸	۱۳	((۱۳-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۵۹/۵۲	۴۵
۳	((۳-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۱۱/۹	۷۴	۱۴	((۱۴-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۶۴/۲۸	۴۳
۴	((۴-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۱۶/۶۶	۶۹	۱۵	((۱۵-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۶۹/۰۵	۴۰
۵	((۵-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۲۱/۴۳	۶۶	۱۶	((۱۶-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۷۳/۸	۳۸
۶	((۶-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۲۶/۱۹	۶۳	۱۷	((۱۷-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۷۸/۵۷	۳۴
۷	((۷-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۳۰/۹۵	۶۰	۱۸	((۱۸-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۸۳/۳۳	۳۱
۸	((۸-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۳۵/۷۱	۵۷	۱۹	((۱۹-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۸۸/۰۹	۲۶
۹	((۹-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۴۰/۴۸	۵۵	۲۰	((۲۰-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۹۲/۸۶	۲۲
۱۰	((۱۰-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۴۵/۲۴	۵۲	۲۱	((۲۱-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۹۷/۶۲	۱۲
۱۱	((۱۱-۰/۵)۱۰۰))/۲۱	۵۰	۵۰				

جدول ۴: فراوانی عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی

Table 4: Frequency of factors affecting the export of fishery products.

ردیف	عوامل مؤثر	فراوانی رتبه																			
		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
۱	تنوع‌دهی به تولید و فرآورده‌های جدید	۱	۴	۳	۳	۲	۶	۰	۰	۰	۱	۲	۲	۰	۴	۰	۰	۰	۱	۱	۲	۲
۲	اصلاح قوانین و مقررات داخلی گمرک	۲	۲	۵	۴	۲	۲	۲	۰	۱	۲	۱	۰	۳	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰
۳	امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی	۸	۷	۱	۳	۱	۲	۳	۲	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۴	۰	۱	۲	۱	۰	۰
۴	حمایت و نظارت دولت	۶	۵	۵	۵	۳	۱	۲	۱	۲	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۴	۱	۱	۰	۰	۱
۵	ایجاد امکانات ذخیره‌سازی و نگهداری مناسب	۰	۱	۲	۱	۳	۴	۲	۱	۴	۵	۱	۲	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۲	۱	۰
۶	افزایش و ارتقاء صنایع تبدیلی	۲	۴	۰	۶	۷	۲	۰	۱	۱	۰	۱	۲	۱	۲	۰	۳	۰	۴	۰	۰	۱
۷	حضور مؤثرو تبلیغات ویژه در بازارهای	۰	۵	۴	۲	۳	۲	۴	۰	۲	۰	۰	۰	۳	۱	۱	۰	۴	۱	۰	۰	۰

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

ردیف	عوامل مؤثر	فراوانی رتبه																				
		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
	جهانی																					
۸	ایجاد بانک اطلاعاتی برای تولیدکنندگان و صادرکنندگان	۳	۵	۳	۲	۸	۲	۲	۱	۰	۰	۰	۱	۲	۲	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱
۹	کمک‌های اعتباری و تسهیلات بانکی	۱	۵	۱	۴	۳	۳	۴	۰	۰	۲	۴	۱	۱	۲	۳	۰	۰	۰	۱	۰	۰
۱۰	آموزش مفاهیم بازاریابی و شیوه شناسایی بازار	۱	۰	۲	۲	۵	۳	۱	۴	۱	۰	۱	۳	۰	۱	۳	۱	۳	۱	۰	۰	۰
۱۱	ساماندهی و تجهیز ناوگان حمل و نقل	۰	۴	۱	۴	۲	۷	۳	۱	۱	۱	۲	۲	۱	۰	۱	۴	۰	۰	۱	۰	۰
۱۲	رعایت مقررات و استانداردهای کیفی و بهداشتی مقصد	۳	۶	۱	۲	۴	۵	۲	۴	۰	۰	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰
۱۳	اولویت به سهم‌بندی بازار	۲	۱	۲	۵	۲	۱	۵	۱	۲	۱	۱	۲	۲	۰	۲	۱	۱	۱	۱	۲	۰
۱۴	افزایش تولید آبزیان	۳	۲	۳	۶	۱	۱	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۱	۲	۱	۰	۲	۳
۱۵	شناسایی و ارائه اطلاعات بازارهای هدف صادراتی	۲	۷	۳	۲	۳	۳	۴	۱	۱	۲	۱	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۰
۱۶	بکارگیری فناوری‌های نوین	۴	۳	۳	۱	۳	۲	۶	۲	۰	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۱	۴	۱
۱۷	تکثیر و پرورش گونه‌های جدید	۱	۵	۱	۲	۴	۰	۰	۴	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۴	۶
۱۸	افزایش سرمایه‌گذاری در توسعه صنایع غذایی	۱	۰	۴	۱	۲	۰	۳	۴	۵	۲	۱	۰	۲	۱	۰	۱	۲	۱	۳	۱	۱
۱۹	افزایش سطح استانداردهای تولید و فرآوری	۴	۲	۶	۶	۱	۲	۱	۲	۴	۴	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰
۲۰	کاهش قیمت تمام شده و تورم	۴	۸	۰	۴	۲	۰	۲	۱	۹	۱	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱
۲۱	بهبود روابط تجاری بین‌المللی	۱۳	۶	۶	۳	۳	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰

جدول ۵: رتبه‌بندی هر یک از عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی

Table 5: Ranking of each factor affecting the export of fishery products.

ردیف	عوامل مؤثر بر صادرات	رتبه پاسخ‌ها										
		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱	تنوع‌دهی به تولید و فرآورده‌های جدید	۱۷۶	۳۱۲	۲۲۲	۳۰۷	۱۳۲	۳۷۸	۰	۰	۰	۵۲	۱۰۰
۲	اصلاح قوانین و مقررات داخلی گمرک	۷۰۴	۱۵۶	۳۷۰	۲۷۶	۱۳۲	۱۲۶	۱۲۰	۰	۵۵	۱۰۴	۵۰
۳	امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی	۵۲۸	۵۴۶	۷۴	۲۰۷	۶۶	۱۲۶	۱۸۰	۱۱۴	۰	۰	۱۰۰
۴	حمایت و نظارت دولت	۰	۳۹۰	۳۷۰	۳۴۵	۱۹۸	۶۳	۱۲۰	۵۷	۱۱۰	۱۰۴	۵۰

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

ردیف	عوامل مؤثر بر صادرات	رتبه پاسخ‌ها										
		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۵	ایجاد امکانات ذخیره‌سازی و نگهداری مناسب	۱۷۶	۷۸	۱۴۸	۶۹	۱۹۸	۲۵۲	۱۲۰	۵۷	۲۲۰	۲۶۰	۵۰
۶	افزایش و ارتقاء صنایع تبدیلی	۰	۳۱۲	۰	۴۱۴	۴۶۲	۱۲۶	۰	۵۷	۵۵	۰	۵۰
۷	حضور مؤثر و تبلیغات ویژه در بازارهای جهانی	۲۶۴	۳۹۰	۲۹۶	۱۳۸	۱۹۸	۱۲۶	۲۴۰	۰	۱۱۰	۰	۰
۸	ایجاد بانک اطلاعاتی برای تولیدکنندگان و صادرکنندگان	۸۸	۳۹۰	۲۲۲	۱۳۸	۵۲۸	۱۲۶	۱۲۰	۵۷	۰	۰	۰
۹	کمک‌های اعتباری و تسهیلات بانکی	۸۸	۳۹۰	۷۴	۲۷۶	۱۹۸	۱۸۹	۲۴۰	۰	۰	۱۰۴	۲۰۰
۱۰	آموزش مفاهیم بازاریابی و شیوه شناسایی بازار	۲۶۴	۰	۱۴۸	۲۰۷	۳۳۰	۱۸۹	۶۰	۲۲۸	۵۵	۰	۵۰
۱۱	ساماندهی و تجهیز ناوگان حمل و نقل	۰	۳۱۲	۷۴	۲۷۶	۱۳۲	۴۴۱	۱۸۰	۵۷	۵۵	۵۲	۱۰۰
۱۲	رعایت مقررات و استانداردهای کیفی و بهداشتی مقصد	۲۶۴	۴۶۸	۷۴	۱۳۸	۲۶۴	۳۱۵	۱۲۰	۲۲۸	۰	۰	۱۰۰
۱۳	اولویت به سهم‌بندی بازار	۱۷۶	۷۸	۱۴۸	۳۴۵	۱۳۲	۶۳	۳۰۰	۵۷	۱۱۰	۵۲	۵۰
۱۴	افزایش تولید آبزیان	۲۶۴	۱۵۶	۲۲۲	۴۱۴	۶۶	۶۳	۶۰	۱۱۴	۵۵	۱۰۴	۵۰
۱۵	شناسایی و ارائه اطلاعات بازارهای هدف صادراتی	۱۷۶	۵۴۶	۲۲۲	۱۳۸	۱۹۸	۱۸۹	۲۴۰	۵۷	۵۵	۱۰۴	۵۰
۱۶	بکارگیری فناوری‌های نوین	۳۵۲	۲۳۴	۲۲۲	۶۹	۱۹۸	۱۲۶	۳۶۰	۱۱۴	۰	۰	۵۰
۱۷	تکثیر و پرورش گونه‌های جدید	۸۸	۳۹۰	۷۴	۱۳۸	۲۶۴	۰	۰	۲۲۸	۰	۵۲	۵۰
۱۸	افزایش سرمایه‌گذاری در توسعه صنایع غذایی	۸۸	۰	۲۹۶	۶۹	۱۳۲	۰	۱۸۰	۲۲۸	۲۷۵	۱۰۴	۵۰
۱۹	افزایش سطح استانداردهای تولید و فرآوری	۳۵۲	۱۵۶	۴۴۴	۴۱۴	۶۶	۱۲۶	۶۰	۱۱۴	۲۲۰	۲۰۸	۰
۲۰	کاهش قیمت تمام شده و تورم	۳۵۲	۶۲۴	۰	۲۷۶	۱۳۲	۰	۱۲۰	۵۷	۴۹۵	۵۲	۱۰۰
۲۱	بهبود روابط تجاری بین‌المللی	۱۱۴۴	۴۶۸	۴۴۴	۲۰۷	۱۹۸	۰	۶۰	۵۷	۰	۰	۰

ادامه جدول ۵: رتبه‌بندی هر یک از عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی

ردیف	عوامل مؤثر بر صادرات	رتبه پاسخ									جمع	در صد	رتبه
		۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱		
۱	تنوع‌دهی به تولید و فرآورده‌های جدید	۹۶	۰	۱۷۲	۰	۰	۰	۳۱	۲۶	۴۴	۲۴	۲۰	۱۵
۲	اصلاح قوانین و مقررات داخلی گمرک	۰	۱۳۵	۴۳	۰	۰	۳۴	۳۱	۰	۰	۰	۲۳	۲
۳	امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی	۰	۰	۰	۱۶۰	۰	۳۴	۶۲	۲۶	۰	۰	۲۲	۵
۴	حمایت و نظارت دولت	۴۸	۰	۰	۰	۱۵۲	۳۴	۳۱	۰	۰	۱۲	۲۱	۹
۵	ایجاد امکانات ذخیره‌سازی و	۹۶	۹۰	۰	۴۰	۰	۳۴	۰	۵۲	۲۲	۰	۲۰	۱۶

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

ردیف	عوامل مؤثر بر صادرات	رتبه پاسخ											جمع	در صد	رتبه
		۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱				
	نگهداری مناسب														
۶	افزایش و ارتقاء صنایع تبدیلی	۹۶	۴۵	۸۶	۰	۱۱۴	۰	۱۲۴	۰	۰	۱۲		۱۹۵۳	۲۰	۱۷
۷	حضور مؤثرو تبلیغات ویژه در بازارهای جهانی	۰	۱۳۵	۴۳	۴۰	۰	۱۳۶	۳۱	۰	۰	۰		۲۱۴۷	۲۱	۷
۸	ایجاد بانک اطلاعاتی برای تولیدکنندگان و صادرکنندگان	۴۸	۹۰	۸۶	۴۰	۳۸	۰	۳۱	۲۶	۰۰	۱۲		۲۰۶۲	۲۱	۱۱
۹	کمک‌های اعتباری و تسهیلات بانکی	۴۸	۴۵	۸۶	۱۲۰	۰	۰	۰	۲۶	۰	۰		۲۰۸۴	۲۱	۱۰
۱۰	آموزش مفاهیم بازاریابی و شیوه شناسایی بازار	۱۴۴	۰	۴۳	۱۲۰	۳۸	۱۰۲	۳۱	۰	۰	۰		۲۰۰۹	۲۰	۱۴
۱۱	ساماندهی و تجهیز ناوگان حمل و نقل	۹۶	۴۵	۰	۴۰	۱۵۲	۰	۰	۲۶	۰	۰		۲۰۳۸	۲۰	۱۲
۱۲	رعایت مقررات و استانداردهای کیفی و بهداشتی مقصد	۴۸	۴۵	۴۳	۴۰	۳۸	۰	۰	۲۶	۰	۰		۲۲۱۱	۲۲	۶
۱۳	اولویت به سهم‌بندی بازار	۹۶	۹۰	۰	۸۰	۳۸	۳۴	۳۱	۲۶	۴۴	۰		۱۹۵۰	۲۰	۱۸
۱۴	افزایش تولید آبزیان	۹۶	۴۵	۰	۰	۳۸	۶۸	۳۱	۰	۴۴	۳۶		۱۹۲۶	۱۹	۱۹
۱۵	شناسایی و ارائه اطلاعات بازارهای هدف صادراتی	۰	۰	۸۶	۰	۰	۰	۳۱	۵۲	۰	۰		۲۱۴۴	۲۱	۸
۱۶	بکارگیری فناوری‌های نوین	۹۶	۰	۰	۰	۰	۶۸	۰	۲۶	۸۸	۱۲		۲۰۱۵	۲۰	۱۳
۱۷	تکثیر و پرورش گونه‌های جدید	۴۸	۴۵	۰	۰	۰	۰	۶۲	۵۲	۸۸	۷۲		۱۶۵۱	۱۷	۲۱
۱۸	افزایش سرمایه‌گذاری در توسعه صنایع غذایی	۰	۹۰	۴۳	۰	۳۸	۶۸	۳۱	۷۸	۲۲	۱۲		۱۸۰۴	۱۸	۲۰
۱۹	افزایش سطح استانداردهای تولید و فرآوری	۴۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶	۲۲	۰		۲۲۵۶	۲۳	۴
۲۰	کاهش قیمت تمام شده و تورم	۰	۰	۰	۴۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲		۲۲۶۰	۲۳	۳
۲۱	بهبود روابط تجاری بین‌المللی	۰	۰	۴۳	۰	۳۸	۰	۰	۰	۰	۰		۲۶۵۹	۲۷	۱

بحث

این مقاله با هدف شناسایی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر صادرات محصولات شیلاتی ایران صورت گرفت تا بتوان با تقویت مهم‌ترین عوامل، زمینه‌های افزایش صادرات را فراهم نمود. از آنجایی که عادلی و بایی (۱۳۹۸) نشان دادند، همبستگی مثبت و قوی بین تولید با صادرات محصولات شیلاتی وجود دارد اما با وجود رشد بالای تولیدات شیلاتی کشور در دهه‌های اخیر که به بالای ۱/۲ میلیون تن می‌رسد، تنها حدود ۱۱ درصد از آن صادر گردیده است (سازمان شیلات ایران، ۱۳۹۶) که مستلزم شناسایی عوامل موثر بر آن است. بنابراین، با توجه به ارزآوری و ارزش افزوده محصولات شیلاتی بررسی و کمک به افزایش سهم صادرات اهمیت بسزایی دارد بطوریکه در بین مهم‌ترین عوامل موثر بر کل صادرات محصولات

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

شیلاتی ایران بترتیب، بهبود روابط تجاری بین‌المللی، اصلاح قوانین و مقررات داخلی گمرک و کاهش قیمت تمام شده و تورم در رتبه اول الی سوم قرار داشتند. اما نتیجه تحقیق Sagitha (۲۰۱۶) که حمایت دولت را در عملکرد صادرات محصولات دریایی هند، به عنوان مهم‌ترین عامل برشمرده بود، با این تحقیق که عامل حمایت دولت را در رتبه نهم نشان داد، متفاوت بود. اگرچه در تحقیق Henson و همکاران (۲۰۰۴) ایمنی و کیفیت مواد غذایی به عنوان عامل مهمی در موفقیت صادرات هند محسوب شد و در تحقیق عاقل و همکاران (۱۳۸۷) که به بررسی عوامل موثر بر ارزش صادرات محصولات کشاورزی با تاکید بر استانداردهای صادرات پرداختند نیز نشان داده شد که سطح استاندارد صادراتی در اکثر محصولات مورد بررسی تاثیر مثبت و معنی‌دار بر میزان صادرات آنها دارد، اما در تحقیق حاضر رعایت مقررات و استانداردهای کیفی و بهداشتی مقصد در رتبه ۶ از نظر اهمیت قرار داشت. عواملی چون روابط تجاری بین‌المللی، تسهیلات بانکی و مقررات و استانداردهای کیفی و بهداشتی که جزء اولویت نخست در تحقیقات نجاتیان‌پور و اسماعیلی (۱۳۹۳) در بررسی عوامل موثر بر صادرات محصولات صنایع غذایی استان خراسان رضوی قرار داشتند، در این تحقیق این عوامل بترتیب در رتبه‌های اول، دهم و ششم از نظر اهمیت قرار داشتند. Potelwa و همکاران (۲۰۱۶) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که آفریقای جنوبی باید بر کشورهای با جمعیت رو به رشد تمرکز کند تا رشد صادرات کشاورزی خود را بهبود بخشد. کشور ما نیز باید ایجاد پایانه برای صادرات آبزیان و همچنین دسترسی به کشورهای معتبرتر را در اولویت قرار دهد. از آنجایی که کشور ما در تحریم قرار دارد، پس با بهبود روابط تجاری که به عنوان اولین و مهم‌ترین عامل موثر بر صادرات است، می‌توان این شرایط را بهبود بخشید. بنابراین، با تقویت عوامل موثر اصلی صادرات می‌توان صادرات را افزایش داد و با افزایش صادرات مطابق نظر محنت‌فر و خاکپور (۱۳۸۴) بر رشد اقتصادی تاثیر گذاشت. پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که مهم‌ترین عوامل موثر در صادرات محصولات شیلاتی ایران از سوی صاحب‌نظران تفاوت عمده‌ای با اولویت‌بندی سایر کشورها دارد. اما این عوامل به عوامل تحقیقات نظیر سایر محصولات در کشور نزدیک بوده و نشان دهنده شرایط یکسان ویژه، شامل تحریم‌ها و روابط ضعیف تجاری با اکثریت کشورهاست. امید است بتوان با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اختصاصی در زمینه صادرات آبزیان، ساماندهی تعرفه‌ها و بهبود روابط بین‌المللی به رشد اقتصادی کشور کمک نمود.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از زحمات و همراهی صادرکنندگان، مدیران، کارشناسان ارشد و پرسنل زحمتکش دفتر بهبود کیفیت، فرآوری و توسعه بازار سازمان شیلات ایران، مدیریت‌های ماهیان خاویاری، اتحادیه تولید و تجارت آبزیان ایران و بویژه جناب آقای دکتر عیسی گلشاهی در حمایت و به ثمر رسیدن تحقیق حاضر، تشکر و سپاسگزاری می‌گردد.

منابع

اردکانی، ز.، یزدانی، س. و گیلان‌پور، ا.، ۱۳۸۹. تاثیر مقررات فنی و بهداشتی بر صادرات میگوی ایران. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۲ (۴)، ۱۰-۱.

اسکندری، س.، و زراعت کیش، س.ی.، ۱۳۹۵. تاثیر ارزش افزوده و صادرات بخش شیلات بر متغییرهای اقتصادی بخش کشاورزی در ایران. مجله توسعه آبزی‌پروری، ۱۰ (۳)، ۱۲-۱.

آثاری، س.ا.، فتاحی اردکانی، ا. و فهرستی ثانی، م.، ۱۳۹۶. بررسی عوامل موثر برتقاضای صادرات انار ایران. تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۹(۳)، ۱۶-۱.

پاسبان، ف.، ۱۳۸۵. بررسی عوامل موثر بر صادرات زعفران ایران. فصل‌نامه پژوهش‌های اقتصادی، ۶ (۲)، ۱۵-۱.

توحیدی، ن.، ۱۳۸۷. بررسی عوامل موثر بر صادرات میگو در ایران .پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس. دانشکده کشاورزی.

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

حسینی، س.ص. و همایون‌پور، م.، ۱۳۹۱. بررسی عوامل موثر بر صادرات محصولات کشاورزی ایران، فصلنامه اقتصاد کشاورزی، ۶(۴)، ۱۶-۱.

حقیقی، م.، و مختاری، پ.، ۱۳۸۴. تعیین وضعیت رقابت صنعت پرورش میگوی ایران در بازارهای بین‌المللی بر اساس مدل الماس رقابت ملی مایکل پورتر. مجله دانش مدیریت، ۱۸(۲)، ۷۱-۵۵.

خلیلیان، ص. و فرهادی، ع.، ۱۳۸۱. بررسی عوامل موثر بر صادرات بخش کشاورزی ایران. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، (۳۹)، ۸۴-۷۱.

رحمانی دیزگاه، م.، مرتضوی، س.ا. و موسوی، س.ح.، ۱۳۹۶. نقش رابطه انتقالی نرخ ارز در رفتار قیمت گذاری برای بازار صادرات میگو و خاویاردر ایران. فصلنامه اقتصاد کشاورزی، ۱۱(۴)، ۱۲۵-۱۰۷.

رضایی صومعه، ر. ۱۳۷۹. بررسی عوامل موثر بر صادرات پسته در ایران .پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده کشاورزی.

سازمان توسعه و تجارت ایران، ۱۳۹۷. گزارش عملکرد تجارت خارجی کشور سال ۱۳۹۶. وزارت صنعت، معدن و تجارت. دفتر برنامه ریزی تجاری، گروه آمار. ۱۸ص.

سازمان شیلات ایران، ۱۳۹۲. سالنامه آماری سازمان شیلات ایران ۱۳۹۱-۱۳۸۱. معاونت برنامه‌ریزی و مدریت منابع، دفتر برنامه ریزی و بودجه. ۶۴ ص.

سازمان شیلات ایران، ۱۳۹۶ . سالنامه آماری سازمان شیلات ایران ۱۳۹۶-۱۳۹۱. معاونت برنامه‌ریزی و مدریت منابع، دفتر برنامه ریزی و بودجه. ۶۴ ص.

شاه‌آبادی، ا.، جعفری، م. و امامی، ف.، ۱۳۹۸. تأثیر مدیریت راهبردی پایداری و محیط صادرات بر عملکرد صادرات خاویار ایران. مجله علمی شیلات ایران، ۲۸(۲)، ۹۳-۸۵.

عادلی، ا.، ۱۳۹۳. تحلیل بازار عرضه قزل‌آلای رنگین کمان در ایران و جهان ، مجله شیلات دانشگاه آزاد اسلامی آزاد شهر. ۸(۲)، ۸۱-۸۸.

عادلی، ا.، ۱۳۹۷. مدیریت بهره برداری ماهیان خاویاری در سواحل ایرانی دریای خزر (۱۳۹۳-۱۳۰۶)، مجله علمی شیلات ایران، ۲۷(۱)، ۱۷۹-۱۷۱.

عادلی،ا.، بایی، ه، ۱۳۹۸. تحلیل صادرات محصولات شیلاتی ایران (۱۳۹۳-۱۳۸۳). فصلنامه تولید و بهره برداری آبزیان. ۸ (۴): ۳۳-۴۳.

عاقل، ح.، یوسف‌زاده، س. و منصوری، ه.، ۱۳۸۷. بررسی عوامل موثر بر ارزش صادرات محصولات کشاورزی با تاکید بر استاندارد صادرات (پسته، بادام، زعفران، خرما و سیب). مجله علوم و صنایع کشاورزی. ویژه اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۲۲(۱)، ۱۲۵-۱۳۵.

عزیزی، ج. و یزدانی، س.، ۱۳۸۵. بررسی صادرات پسته ایران، چالش‌ها و رهیافت‌ها . مجله تحقیقات اقتصادی، ۷۴، ۲۴۷-۲۱۷.

فرهادی، ع.، ۱۳۸۰. بررسی آثار تجارت خارجی بر رشد اقتصادی ایران. مجله برنامه و بودجه، شماره ۸۴ . ص ۵۸-۲۷.

فیض‌آبادی، ی.، غلام‌نژاد، م. و رمضانی، م.، ۱۳۸۸. بررسی عامل‌های موثر بر صادرات خاویار ایران. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۱(۱)، ۱۶-۱.

کاظم‌زاده، ل. و ابونوری، ع.ع.، ۱۳۸۵. برآورد توابع عرضه و تقاضای صادرات خرمای ایران با استفاده از الگوی سیستم معادلات همزمان. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۴(۵۴)، ۱۲۴-۱۰۳.

محمودزاده، م. و زیبایی، م.، ۱۳۸۳. بررسی عوامل موثر بر صادرات پسته ایران، یک تحلیل همجمعی. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۲(۴۶)، ۱۵۸-۱۳۷.

محنت‌فر، ی. و خاکپور، ح.، ۱۳۸۴. ارزیابی میزان صادرات غیرنفتی و اثر آن بر رشد اقتصادی ایران:یک تحلیل تجربی. مجله اقتصادی، ۵ (۵۱ و۵۲)، ۱۱۱-۹۱.

مرتضوی، س.ا.، جوادی یانبلاغ، ر. و وکیل‌پور، م.، ۱۳۹۳. عوامل تعیین‌کننده و پتانسیل‌های تجاری صادرات میگوی ایران در اتحادیه اروپا؛ به کارگیری

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

مدل جاذبه. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۶(۳)، ۴۱-۲۱.

مقدسی، ر .و علی شاهی، م.، ۱۳۸۴. مطالعه عامل‌های مؤثر بر سهم ایران در بازار جهانی محصولات کشاورزی، پنجمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران. دانشگاه سیستان و بلوچستان زاهدان.

نجاتیان‌پور، ا. و اسماعیلی، ع.، ۱۳۹۳. شناسایی عوامل موثر بر صادرات محصولات صنایع غذایی استان خراسان رضوی: رویکرد دلفی فازی. مجله تحقیقات و توسعه کشاورزی ایران، ۴۶(۳)، ۴۶۷-۴۵۷.

نعیمی فر، ا. ۱۳۸۸. بررسی عوامل موثر بر صادرات محصولات در زیر بخش شیلات و ماهیگیری. ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، ۱۳ص.

Adeli, A. and Namdar, M., 2015. The Iranian Caviar and its Substitutes in the World Market. *Ecopersia*, 3 (1), 933-944.

Dhanavandan, S., 2016. Application of Garet ranking technique practical Approach. *International Journal of Library and Information Studies*, 6(3), 135-140.

FAO, 2016. Yearbook. Fisheries and Aquaculture Statistics, Aquaculture Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 204P.

FAO, 2019. Yearbook. Fishery and Aquaculture Statistics 2017/FAO annuaire. Statistiques des pêches et de l'aquaculture 2017/FAO anuario. Estadísticas de pesca y acuicultura 2017. Rome/Roma. 80P.

Gururaj, B., Satishkumar, M. and Aravinda Kumar, M.K., 2016. Analysis of factors affecting the performance of exports in India. *International Journal of Agriculture, Environment and Biotechnology*, 9(4), 613-616. DOI: 10.5958/2230-732X.2016.00079.6

Henson, S., Saqib, M. and Rajasenan, D., 2004. Impact of sanitary measures on exports of fishery products from India. The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank. www.worldbank.org.

Potelwa, Y.X., Lubinga, H.M. and Ntshangase, T., 2016. Factors influencing the growth of South Africa agricultural exports to world markets. *European Scientific Journal*, 12(34), 195-204. DOI: 10.19044/esj.2016.v12n34p195.

Sagitha, M., 2016. Export performance of marine fish products in India. *International journal of Applied Research*, 2(4), 504-506.

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]

Determination and ranking the influencing factors on fishery products export in Iran

Adeli A.[1*];Baei H. [1]; Pendar M.[2]

[*]afshinadeli@gau.ac.ir

1- Fisheries products processing group, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan. Iran

2-Agriculture economy group, faculty of Economic and Agricultural Development university of Tehran. Karaj, Iran

Abstract

In order to make more use of non-oil exports potential of Iran, factors affecting the export of fishery products were identified by searching in library resources as well as interviewing with experts. After designing the questionnaire, its validity was confirmed by the exporters and experts. After completing the questionnaire, the data was analyzed by 35 statistical samples using Garrett ranking technique. The most important factors affecting the export of fishery products include improving international trade relations, reforming domestic customs laws and regulations, reducing production cost and inflation, increasing standards of production and processing, the possibility of attracting foreign investment, observing regulations and standards destination's quality and health, effective presence and special promotions in global markets, identifying and providing information on target export markets, and government support and oversight, respectively. Thus, the government, with its strong support from the fish exports sector, can attract international investment, improve international relations, and reduce inflation and production cost. Also, the field of reforming customs regulations, adequate knowledge and presence in export markets and regulations will also help to improve and increase exports.

Keywords: Non-oil exports, Trade, Garrett’s ranking technique, Fishery products, Iran

[*]Corresponding author

[Downloaded from isfj.ir on 2025-12-24]

[DOR: 20.1001.1.10261354.1399.29.1.8.6]